

การจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

Creating knowledge about the Alo-Don Ban community forest, Village No. 10, Na Di
Sub-district, Mueang District, Surin Province

เอกรัตน์ มาพะดุง* พระมหาสมบัติ ฐานวโร (รวดเร็ว)[†] พระมหาโชติพิรุณธ์ สุทธิจิตโต (ผลเจริญ)[‡] กิตติคุณ ด่วงสงค์[§]
ปัญวลี เสริมทรัพย์** พระปริชญา ขยวฑูโต (ถิ่นแถว)^{††} และพระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต (ดาศรี)^{‡‡}

Received May 10, 2021; Revised July 12, 2021; Accepted August 25, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระบบนิเวศของป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนการอนุรักษ์ป่าและระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 3) เพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นพระสงฆ์ผู้นำด้านศาสนา จำนวน 1 รูป ประชาชนชุมชน 1 คน ผู้นำชุมชน 3 คน ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 15 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ระบบนิเวศของป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ไม่มีมีค่าขึ้นมากมาย เช่น ต้นยางนาต้นตะเคียนทอง ต้นแดง ต้นประดู่ ต้นกะบาก ต้นสะแบง ฯลฯ 2) การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนส่วนใหญ่ที่อิงอาศัยป่าชุมชนนี้โดยมากก็เรื่องอาหาร ที่เป็นพืชผักต่าง ๆ ตามฤดูกาล และยารักษาโรคบางชนิดที่เป็นสมุนไพรธรรมชาติ 3) ความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง และหรือ สามารถนำมาปรับใช้ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรืองานที่กระทำอยู่ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความรู้ที่เกิดขึ้นผู้รับสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่าง ๆ ได้

คำสำคัญ: การจัดทำองค์ความรู้, ป่าชุมชน, จังหวัดสุรินทร์

ABSTRACT

Research subject Creating a body of knowledge about Alor Community Forest - Don Ban, Village No. 10, Nadi Subdistrict, Mueang District, Surin Province The objectives were as follows: 1) to study the ecosystem of Alor-Donban Community Forest, Nadi Sub-district, Muang District, Surin Province; 2) to study the way of life of people in the community, forest conservation and the community's economic system resulting from forest utilization. Alor-Don Ban Community, Na Di Subdistrict, Mueang District, Surin Province. 3) To produce a

* อาจารย์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

[†] อาจารย์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

[‡] อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

[§] อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

** อาจารย์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

^{††} อาจารย์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

^{‡‡} อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

knowledge set about Alor-Don Ban Community Forest, Na Di Subdistrict, Mueang District, Surin Province. The research model was qualitative research. This research used a documentary research method and interviewed key informants were 1 monk, religious leader, 1 community philosopher, 3 community leaders. 15 people who use community forests were obtained by selective method of selection. As for the data analysis, the analysis was divided into 3 steps according to the objectives of the research as follows: 1) The ecosystem of Alor-Donban Community Forest in Na Di Sub-district, Mueang District, Surin Province is very rich. There are many valuable trees such as rubber trees, Takhianthong trees, red trees, Pradu trees, Kabak trees, and Sabang trees, etc. 2) The way of life of most people in the community that depend on this community forest is mainly about food. which is a seasonal vegetable and some medicinal herbs that are natural. 3) The knowledge gained can be directly used by the recipient and or can be applied. to suit the situation or the work being done, which is knowledge arising from a particular subject By the knowledge gained, the recipient can use it in different ways.

Keywords: Creating knowledge, community forest, Surin Province

บทนำ

ป่าชุมชน คือ รูปแบบการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่าง ๆ จากป่าที่ชาวบ้านตามชุมชนในชนบทที่อยู่ในป่าหรือใกล้ป่าได้ใช้กันเป็นเวลานานแล้ว โดยมีระบบการจำแนกการใช้ที่ดิน ป่าและทรัพยากรต่าง ๆ มีอาณาเขตและกฎเกณฑ์การใช้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันทั้งภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง พร้อมทั้งมีองค์กรชาวบ้านรูปแบบหนึ่งรับผิดชอบด้านการจัดการอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านอันเกิดจากการสะสมประสบการณ์แห่งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและทางสังคม วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและสะสมภูมิปัญญานั้นมาหลายชั่วอายุคนรูปแบบและความสัมพันธ์ทางสังคมอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยป่าหรือที่ดินรอบ ๆ ป่าเพื่อการเพาะปลูกและการอุปโภคบริโภค โดยอาศัยป่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งที่มาของอาหาร สมุนไพร วัสดุเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย เครื่องมือ การผลิตเชื้อเพลิง และประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ ภายในชุมชน“รูปแบบการใช้ทรัพยากรนี้ส่งผลให้ชุมชนมีเสถียรภาพ ภาพรวมและก่อให้เกิดความเป็นธรรม ทำให้ชุมชนนั้น ๆ สามารถสืบทอดความเป็นชุมชนมาได้จนทุกวันนี้ พร้อมกันนั้นก็มียุทธศาสตร์ที่จะดำรงความเป็นชุมชนต่อไปได้” (นันทพงศ์ ปูนจันทร์, 2552)

ความเชื่อมั่นที่ว่าป่าชุมชนสามารถอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงว่า เมื่อชีวิตของชุมชนขึ้นอยู่กับความอยู่รอดของป่า ไม่ว่าในฐานะที่ป่านั้นเป็นแหล่งน้ำก็ดี ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกก็ดี อาหารและวัสดุปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพของชุมชนก็ดี หลายอย่างหรือทุกอย่างรวมกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนต้องอนุรักษ์ป่าโดยไม่จำเป็นต้องมีอำนาจภายนอก ไปบังคับ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าความอยู่รอดของชุมชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับป่า พวกเขาก็ไม่เห็นความสำคัญที่จะรักษาป่า นอกจากนั้นชุมชนจะไม่รักษาป่าถ้าหากเขาไม่ได้เป็นเจ้าของและเป็นผู้ได้รับประโยชน์ เราไม่อาจเรียกร้องให้ชุมชน ‘เสียสละ’ หรือรักษาป่าบนพื้นฐานของความรักป่าแบบ ‘โรแมนติก’ ได้ เขาจะรักษาป่าก็ต่อเมื่อเขาได้ประโยชน์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ในประเทศหรือสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม รัฐมักเป็นเครื่องมือของการแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าจะต้องแปลกใจหากพบว่า รัฐจำนวนไม่น้อยในประเทศด้วยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา นอกจากจะไม่สามารถรักษาป่าเอาไว้ได้แล้ว ยังปล่อยให้กลุ่มคนผู้มีอำนาจทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ หยิบฉวยเอาประโยชน์จากป่าไม้และทรัพยากรอื่น ๆ ของส่วนรวม เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมาโดยตลอด (จิราภรณ์ คชเสนี, 2551: 330)

ดังนั้น ป่าชุมชนในที่นี้จึงมีความหมายในทางพัฒนาทางการเมืองด้วย กล่าวคือ การพัฒนาไปสู่ระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง ไม่ใช่อยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกผู้แทนฯ แต่คือ การกระจายความเป็นเจ้าของ เป็นผู้ใช้อำนาจในการจัดการและได้ประโยชน์จากทรัพยากรให้กับชุมชนต่างหากความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เช่น ผีป่า ผีตอย มีความสำคัญอย่างไรในเรื่องป่าชุมชนต้องเข้าใจว่าเมื่อพูดถึงชุมชน เราไม่ได้หมายความว่าเฉพาะแค่ป่าที่เป็นรูปธรรม คือ พื้นที่ที่ดินไม้ พืช สัตว์และแมลงต่าง ๆ อาศัยอยู่เท่านั้น ป่าชุมชนที่แท้จริงแล้วคือ วิถีชีวิต ของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการทำมาหากิน เรื่องระบบครอบครัวเครือญาติ เรื่องของโครงสร้าง อำนาจและกฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านี้ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อธิบายและเกี่ยวพันซึ่งกันและกันความเชื่อเรื่องผีสงนางไม้ เทวดาอารักษ์ผู้รักษาป่า มีความหมายและความสำคัญ ซึ่งจะได้เห็นได้เข้าใจได้ก็ต่อเมื่อเรามองออกมาจากทัศนคติของชาวบ้าน ไม่ใช่เอาความคิดเห็นความเชื่อของเราไปตัดสิน ในทัศนคติของชาวบ้าน มนุษย์ไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะควบคุมธรรมชาติ ผีสง นาง เทวดาอารักษ์ผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ต่างหากที่เป็นผู้ควบคุม ปกป้อง

รักษาป่าเขาลำเนาไพร เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงไม่ตัดไม้ทำลายป่าเกินความจำเป็น เพราะเท่ากับละเมิดหรือทำลายอำนาจเหนือมนุษย์ด้วยเหตุนี้ ความเชื่อของชาวบ้านที่เราบางคนเห็นว่า ‘งมงาย’ นี้เอง ที่ช่วยให้ป่าบางส่วนเหลือรอดมาได้กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่ชาวบ้านเคารพนับถือเกรงกลัวอำนาจเหนือมนุษย์เหล่านั้น แท้จริงแล้วก็คือ พวกเขาเคารพธรรมชาติ จึงพยายามอยู่อย่างมีดุลยภาพกับธรรมชาติ ผิดกับคนเมือง คนสมัยใหม่ นายทุนทำไม้ พวกเขามองธรรมชาติว่าเป็นธรรมชาติ ป่าก็คือป่า ไม้ก็คือไม้ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงทำลายสิ่งเหล่านั้นอย่างไม่มีความเคารพยำเกรง พวกเขาจะเกรงกลัวอยู่บ้างก็เฉพาะกฎหมายเท่านั้น แต่ถ้ากฎหมายไม่ปรากฏตัวให้เห็น หรือหย่อนยาน ก็ไม่มีอะไรจะหยุดยั้งพวกเขาได้ หากเราศึกษาเรื่องความเชื่อของชาวบ้านอย่างเป็นธรรมสักหน่อย เราก็จะพบว่าแท้จริงแล้วความเชื่อเรื่องผีसानางไม้ คือ ‘เครื่องมือ’ ในการอนุรักษ์ป่านั่นเอง ตามปกติแล้วชาวบ้านจะส่งสอนลูกหลานและบอกกล่าวกันเองว่า ถ้าป่าต้นน้ำของพวกเขาถูกทำลายแล้วจะเกิดภาวะแห้งแล้ง ไม่มีน้ำห้วยให้ทำนาและใช้สอย ชาวบ้านก็จะรับรู้และปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปว่า ไม่ไปตัดไม้หรือทำอะไรทำสวนในบริเวณนั้น ใครละเมิดก็จะถูกชุมชนลงโทษ ปรับไหม ตามที่ตกลงกันไว้อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์ของมนุษย์ด้วยกันเองอาจไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเสมอไป อาจมีบางคนจากในชุมชนเองหรือโดยเฉพาะคนภายนอกแอบมาตัดไม้ ดังนั้นจึงมีกฎเกณฑ์และการลงโทษที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งคอยกำกับอยู่ คน ๆ หนึ่งอาจจะไปตัดไม้โดยที่คนอื่นไม่เห็น เขาอาจรอดจากการถูกลงโทษจากชุมชนไปได้ แต่เขาไม่มีวันหลบรอดสายตาและการลงโทษของเจ้าป่าเจ้าดอย หรือผีขุนน้ำไปได้อย่างเด็ดขาด อย่างน้อยในจิตใจของเขาก็จะเต็มไปด้วยความกลัว ความวิตกกังวล ชีวิตไม่มีปกติสุขด้วยใจเขาเองก็เชื่อในอำนาจนั้นเช่นกัน แม้เขาจะเป็นคนนอกชุมชนก็ตาม แต่เขาก็เชื่อผีเหมือนกัน หากวิเคราะห์ในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแล้ว ผีก็คือตัวแทนของกฎเกณฑ์ทางสังคม หรือเป็นตัวสังคมนั่นเองนี่คือข้อแตกต่างระหว่างชาวบ้านกับคนสมัยใหม่ผู้ไม่มีความเกรงกลัวอะไรเลย แม้กระทั่งความผิดชอบชั่วดีและความอยู่รอดของสังคมคนสมัยใหม่ คิดอะไรแต่ในเชิง ‘ส่วนตัว’ ‘เพื่อตัว’ ทั้งสิ้น จนเรียกได้ว่ามีความเป็นปัจเจกนิยมอย่างไร้ขอบเขต เป็นมหันตภัยที่คุกคามมนุษยชาติและธรรมชาติอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นมิได้หมายความว่าป่าชุมชนจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่องผีसानางไม้ เจ้าป่าเจ้าดอยเท่านั้น ป่าชุมชนอยู่ได้บนฐานของ ‘ความเป็นชุมชน’ ความเชื่อเรื่องอำนาจต่าง ๆ ดังกล่าว แท้จริงแล้วคือ ภาพสะท้อนความเชื่อ ชุมชนอาจเปลี่ยนความเชื่อ เปลี่ยนรูปแบบไป แต่ความเป็นชุมชนจะต้องมีอยู่ความเป็นชุมชนไม่ได้หมายความว่าสถานที่มีคนจำนวนหนึ่งมาอยู่รวมกันเท่านั้น แต่หมายความว่าคนเหล่านั้นอยู่ร่วมกัน ทำมาหากินร่วมกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และที่สำคัญที่สุดคือ การมีชีวิตรอดและสามารถก้าวไปข้างหน้าได้ของแต่ละคน ขึ้นอยู่กับการมีชีวิตรอดและการก้าวไปข้างหน้าร่วมกันเท่านั้น เมื่อไรที่คนในชุมชนนั้นไม่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้ว ต่างคนต่างเอาตัวรอดได้ ต่างคนก็เลยต่างอยู่ สภาพเช่นนี้ไม่ใช่หรือไม่มีความเป็นชุมชนเหลือต่อไปอีกแล้วตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ สังคมของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ รอบๆ กรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่อื่น ๆ มีหมู่บ้าน มีผู้คน แต่ไม่มีความเป็นชุมชนกล่าวโดยสรุป ป่าชุมชนจะอยู่ได้ต่อไป เพราะรัฐต้องการกระจายหรือมอบอำนาจในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้กับชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบป่าชุมชน หากสังคมไทยต้องการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อีกทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ใกล้ป่า เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สุรินทร์ อ้นพรหม, 2554) และจะสามารถพัฒนาให้เข้มแข็งมากขึ้นหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่า ชุมชนที่พึ่งพาอาศัยป่ามีมีความเป็นชุมชนและมีผลประโยชน์ร่วมกันจากป่าหรือไม่

โดยพื้นฐานสังคมชนบทไทยชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าเพื่อปัจจัย 4 ซึ่งได้แก่ แหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ที่มีความสำคัญต่อชีวิตมาเป็นเวลานานแล้ว นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้พึ่งพาน้ำที่มีต้นธารจากป่าเพื่อการเกษตร อาศัยผลผลิตจากป่าเป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำเกษตรกรรม อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดของชุมชนจึงมีมาเนิ่นนานและไม่สามารถแยกจากกันได้ ชุมชนพื้นเมืองหรือกลุ่มชนชาติพันธุ์ และชุมชนท้องถิ่นแทบทุกแห่งมีวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติในการจัดการและดูแลรักษาป่า เช่นความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่า รักษาต้นน้ำ แบบแผนการใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่า และมีกฎโอบายในการรักษาความสมบูรณ์ของป่าผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายไปตามภูมิโนและวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง แม้ว่าชุมชนท้องถิ่นและกลุ่มคนพื้นเมืองจะมีการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งรัฐเองก็มีนโยบายและกฎหมายในการหยุดการทำลายป่าก็ตาม แต่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยยังมีการลดน้อยถอยลง และการทำลายป่ายังดำรงอยู่ ทั้งนี้ด้วยเหตุปัจจัยทั้งการปฏิบัติ นโยบายและกฎหมายที่ไม่เอื้อและมีความขัดแย้งในตัวนโยบายเองและการปฏิบัติจริง ในขณะที่กรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชได้พยายามในการอนุรักษ์และจัดการป่าไม้ เพื่อรักษาขนาดและพื้นที่ของป่า แต่นโยบายในการส่งเสริมพืชเชิงเดี่ยวที่ต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่และความต้องการของตลาดมีการขยายตัวและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและกระบวนทัศน์ของคนท้องถิ่น นอกจากนั้นกฎหมายป่าไม้ที่ไม่เอื้อและไม่ทันสมัยต่อสถานการณ์ถือเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ซึ่งสร้างผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของชุมชน และทรัพยากรป่าไม้ (ป่าชุมชนกับสังคมไทย, 2563)

ป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนในปัจจุบันมีราษฎรได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าจำนวนมาก ได้แก่ การหาของป่า การเก็บสมุนไพร รวมทั้งเป็นแหล่งพื้นที่ลุ่มน้ำของลำน้ำชี และเป็นแหล่งอาหารของราษฎร แต่เนื่องจากการใช้ประโยชน์ของราษฎรดังกล่าวไม่สอดคล้องกับการดูแลรักษาป่าและแหล่งน้ำ เช่น การเก็บหาของป่าโดยการเผา การลักลอบล่าสัตว์ในพื้นที่ การจับปลาในฤดูวางไข่ และปัญหาน้ำเสียจากพื้นที่อื่นที่ไหลมารวมกับลำห้วยระวี ส่งผลต่อคุณภาพน้ำและระบบนิเวศแหล่งน้ำ ดังนั้น ชุมชนในพื้นที่ซึ่งมีความรักและหวงแหนป่า ได้แก่ กลุ่ม รสทป. เครือข่าย ทสม. ปราชญ์ชุมชน และ อบต.นาดี จึงได้จัดทำโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการปลูกและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความตระหนักรู้ในการป้องกัน ปันฟู อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า ซึ่งในปัจจุบันคณะกรรมการดูแลรักษาป่า และสมาชิกกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ที่ได้มีการจัดตั้งไว้ ไม่ได้มีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับสมาชิกหลายท่านไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงทำให้ขาดการต่อยอดแนวคิดที่จะร่วมกันฟื้นฟูอนุรักษ์ และพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมยังขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนข้างเคียง ในการร่วมวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาการบุกรุกหาประโยชน์จากป่า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่คณะกรรมการรักษาป่า และกลุ่มองค์กร เครือข่าย และชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ฐานข้อมูลป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน, 2563)

จากที่ผ่านมามีบุคคลทั่วไปทั้งในและนอกพื้นที่ได้ติดต่อเข้ามาศึกษาดูงานป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนเป็นระยะ โดยมีการนำสำรวจพื้นที่ป่าและให้ความรู้โดยกำนัน และปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้น อบต.นาดี จึงมีความคิดในการพัฒนาป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางธรรมชาติป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน เพื่อรองรับการศึกษาดูงานของบุคคลทั่วไป เป็นสถานที่จัดอบรม เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ และจัดแสดงผลงาน/รางวัลจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ประกอบกับต้องการจัดทำเป็นเส้นทางฐานการเรียนรู้ทางธรรมชาติ จำนวน 4 ฐาน ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ได้แก่ ฐานเรียนรู้ระบบนิเวศป่า และฐานเรียนรู้จิตวิญญาณการรักษาป่า ฐานเรียนรู้หูกยาป่าพื้นบ้าน และฐานเรียนรู้สายน้ำแห่งชีวิต เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาดูงานและเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมสืบทอดการเป็นวิทยากรนำสำรวจ ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกในการดูแลและอนุรักษ์ป่า แต่ด้วยข้อจำกัดของ อบต.นาดี ที่มีงบประมาณค่อนข้างจำกัด แต่ต้องบริหารจัดการปัญหาของท้องถิ่นในหลายด้าน จึงไม่สามารถที่จะจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างงานอาคารที่ใช้งบประมาณในทีเดียวหนึ่งเป็นจำนวนมาก ๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม อบต.นาดี ได้ตั้งงบประมาณในด้านอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมงานด้านการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนในเขตตำบลนาดี เช่น โครงการปลูกป่าเนื่องในโอกาสมหามงคลต่าง ๆ การจัดฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ผืนป่า การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชนในการช่วยกันอนุรักษ์ ปันฟู และป้องกันภัยต่าง ๆ รวมถึงประสานองค์กรและ หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำให้ชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่า ให้ร่วมกันปกป้องรักษาป่าชุมชนให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ การต่อยอดหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา เนื่องจากปัจจุบันโรงเรียนบ้านประตูปอ อาลอ ได้มีการนำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้ามาใช้ในระบบการเรียนการสอนนอกวิชาเรียน (ช่วงลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้) นับเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เยาวชนได้อีกทางหนึ่ง แต่หลักสูตรดังกล่าวถูกใช้มาเป็นระยะเวลานาน ยังไม่มีการแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมกับกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแผนงานโครงการพัฒนาป่าชุมชนฯ และเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ สพฐ. ของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 และยุทธศาสตร์ตำบล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกัน และสามารถนำมาใช้จัดกิจกรรมในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและต้องการต่อยอดขยายโรงเรียนเป้าหมายในการปรับใช้หลักสูตรดังกล่าวกับโรงเรียนในพื้นที่อีก 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนนาดีวิทยา โรงเรียนบ้านสำโรงนาดี โรงเรียนบ้านโดนอองโรงเรียนบ้านโคกวัดโรงเรียนบ้านโคกพระและโรงเรียนบ้านระไซร์สองชั้นเพื่อปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและรวบรวมข้อมูลของป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนเพื่อการจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์โดยนำผลการศึกษามาจัดระบบ เรียบเรียงและเผยแพร่สู่สาธารณชนทั่วไปเพื่อให้ประชาชนนำไปเป็นแนวทางและแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืนต่อไปอีกทั้งการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้จะสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการวิจัย และสอดคล้องกับสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำนักงานกองทุนสิ่งแวดล้อม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขอบเขตการอนุรักษ์ระบบนิเวศที่สำคัญและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

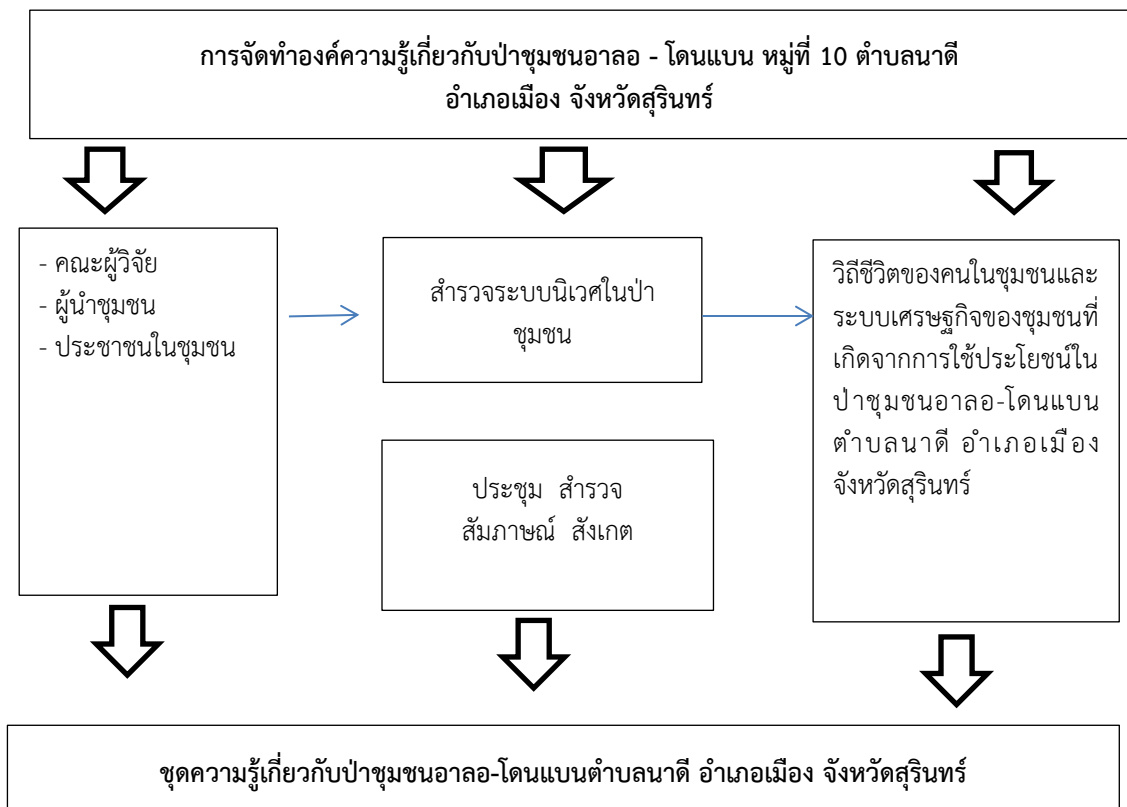
1. เพื่อศึกษาระบบนิเวศของป่าชุมชนอालอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนการอนุรักษ์ป่าและระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนอालอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 20 คน
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำด้านศาสนาพระสงฆ์ 1 รูป ปราชญ์ชุมชน 1 คน ผู้นำชุมชน 3 คน ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 15 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับระบบนิเวศของป่าชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชนและระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชน เพื่อจัดทำเป็นนวัตกรรมความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการศึกษาวิจัยได้แก่ชุมชนอาลอหมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์และป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน
4. ขอบเขตด้านเวลาการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือ เดือนมีนาคม ถึง เดือนมิถุนายน 2563

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยทำการศึกษาหัวข้อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้คือ ประวัติ ป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชนแนวคิดระบบนิเวศของป่าชุมชน แนวคิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน แนวคิดวิถีชีวิตของคนในชุมชน แนวคิดระบบเศรษฐกิจของชุมชน แนวคิดในการจัดการตนเองของชุมชน หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการสร้างชุดความรู้ จากข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาล - โดแนบ หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงข้อมูลระบบนิเวศของป่าชุมชนอาล - โดแนบตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์และวิถีชีวิตของคนในชุมชนและระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนอาล-โดแนบตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อจัดทำเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาล-โดแนบตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย 1) แบบสัมภาษณ์ ที่ใช้สัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้นำด้านศาสนา ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน แหล่งข้อมูลที่ได้มาแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ 2) แบบสำรวจที่ใช้สำรวจระบบนิเวศ ไปให้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณาจาก ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) กับประเด็นที่ต้องการประเมิน และความ เหมาะสมของ ข้อคำถามและภาษาที่ใช้ จากนั้นจะนำผลประเมินมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยดังนี้

1. แบบสำรวจระบบนิเวศ เพื่อศึกษาระบบนิเวศในป่าชุมชนว่ามีอะไรบ้าง
2. แบบสัมภาษณ์ ทั้ง 3 ด้าน ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การสร้างแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนอาล - โดแนบ หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 3 การสร้างแบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักความเชื่อทางจิตวิญญาณที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจของคนในเขตพื้นที่ป่าชุมชนอาล - โดแนบ หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยในขั้นตอนนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสำรวจระบบนิเวศ เพื่อศึกษาระบบนิเวศในป่าชุมชน แบบสัมภาษณ์ ทั้ง 3 ด้าน ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยติดต่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บข้อมูล โดยมีหนังสือราชการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มานำส่ง พร้อมกับติดต่อนัดหมายทางโทรศัพท์เป็นระยะ และผู้วิจัยได้ไปสอบถามด้วยตนเอง ส่วนการเก็บข้อมูล เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการประสานงานกับผู้นำชุมชนเพื่อนัดหมายล่วงหน้าในการสัมภาษณ์ชาวบ้าน การสังเกต ได้สังเกตเมื่อเข้าไปชุมชนทั้งนัดหมายและไม่ได้นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจระบบนิเวศจากการลงพื้นที่สำรวจ

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนอาล-โดแนบตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แบบสำรวจระบบนิเวศ เพื่อศึกษาระบบนิเวศในป่าชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ดำเนินการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้นำด้านศาสนาพระสงฆ์ 1 รูป ปราชญ์ชุมชน 1 คน ผู้นำชุมชน 3 คน ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน 15 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ในประเด็นที่สำคัญดังนี้

- 1) เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนอาล - โดแนบ หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

2) เกี่ยวกับหลักความเชื่อทางจิตวิญญาณที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจของคนในเขตพื้นที่ป่าชุมชน อาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยสรุปผลดังนี้

1. ระบบนิเวศของป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์พบว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ระบบนิเวศจึงเป็นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ มนุษย์สังเคราะห์แสงเองไม่ได้จึงไม่สามารถสร้างอาหารด้วยตัวเอง ต้องเก็บเกี่ยวทรัพยากรจากระบบนิเวศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากป่าไปใช้ประโยชน์วิธีการเก็บเกี่ยวมีหลายแบบบางวิธีทำให้ระบบนิเวศเสื่อมลงแต่บางวิธีนอกจากจะไม่ทำลายยังช่วยให้เกิดการกระจายพันธุ์ และเพิ่มพูนคุณค่าทางชีวภาพให้กับระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในระบบนิเวศจึงเป็นความสัมพันธ์สองทางคือทั้งใช้หรือเอาออกไปจากระบบ และให้หรือเกื้อกูลให้ระบบสมบูรณ์ยิ่งขึ้นป่าในสมัยก่อน มนุษย์ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศป่าทางด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยา ไม้ฟืนและไม้ใช้สอย และใช้อยู่ในท้องถิ่น คนในแต่ละท้องถิ่นจึงต้องคุ้มครองรักษาและเสริมสร้างระบบนิเวศป่าไม้ของตนเอาไว้ใช้ประโยชน์ กระบวนการคุ้มครองรักษาและเสริมสร้างระบบนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เรื่องที่เกี่ยวข้องมากก็เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันบางเรื่องก็เกี่ยวข้องเป็นครั้งคราวหรือตามฤดูกาล และสิ่งเหล่านี้ก็พัฒนาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม แต่ในยุคพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา

ป่าชุมชนอาลอ - โดนแบน หมู่ที่ 10 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เดิมพื้นที่ป่า (ป่าทาม) แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก มีไม้มีค่าขึ้นมากมายเช่น ต้นยางนา ต้นตะเคียนทอง ต้นแดง ต้นประดู่ ต้นกะบาก ต้นสะแบง ฯลฯ ต่อมาได้มีการลักลอบตัดไม้เป็นจำนวนมาก มีคนลักลอบตัดต้นไม้ทำบ้านเรือนไปขายยังตำบลอื่น ๆ มีการลักลอบตัดไม้เพื่อส่งขายเป็นไม้หมอนรางรถไฟ และลักลอบตัดไม้เป็นไม้ฟืนสำหรับรถไฟ เมื่อป่าเริ่มหมดก็มีราษฎรเข้าไปยึดถือครอบครองนำที่ดินมาทำไร่ไถ่และไร่ปอ จนพื้นที่ป่าโล่งเตียน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2527 อดีตกำนันตำบลนาดี นายจรูญ งามแยะ พร้อมด้วยอดีตผู้ใหญ่บ้านอาลอ นายดี ศรีสุข ได้ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นที่จะต้องมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าจึงได้รวมกันประชุมและรณรงค์ชาวบ้านให้ร่วมกันอนุรักษ์ป่า โดยเดินพบปะพูดคุยกับชาวบ้านทุกหลังคาเรือนในระยะแรกเริ่มมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่ก็พยายามระดมความคิดและมีการห้ามปรามไม่ให้ผู้ใดเข้าไปยึดถือครอบครองป่าต่อไป โดยยกเลิกการทำไร่ไถ่ ไร่ปอ และปล่อยให้ต้นไม้ซึ่งมีอยู่เดิมมีการฟื้นฟูตนเองขึ้นมาตามธรรมชาติ

2. วิถีชีวิตของคนในชุมชนการอนุรักษ์ป่าและระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ในการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น มีปัจจัยที่สำคัญหลายอย่าง ทั้งปัจจัยภายในคือตัวของชุมชนเอง ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือความสามัคคีทั้งพระสงฆ์ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน รวมทั้งเยาวชน ส่วนปัจจัยภายนอกเช่นหน่วยงานของรัฐ งบประมาณสนับสนุน การใช้ประโยชน์จากป่า รวมทั้งองค์ความรู้ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในการรักษาป่าโดยความร่วมมือกับชุมชน ชาวบ้าน ให้ความเคารพยำเกรง ทางราชการและสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยเช่นกิจกรรมบวชต้นไม้ การประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเช่นการไม่เบียดเบียน การไม่ทำลายสิ่งมีชีวิต ผลที่เกิดจากกิจกรรมส่งผลในทางบวกคือต้นไม้ไม่ถูกทำลายทำให้มีป่าไม้เพิ่มขึ้น ให้ความสดชื่น เชี่ยวงามธรรมชาติสวยด้วยตัวของมันเองทำให้จิตใจของผู้ได้พบเห็นสงบเย็น

3. การจัดทำเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การสร้างชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์คือการนำความรู้ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดจากประสบการณ์ หรือ จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ได้โดยตรง หรือสามารถนำมาปรับใช้ได้ เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์หรืองานที่กระทำอยู่เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความรู้ที่เกิดขึ้นนั้นผู้รับสามารถนำไปใช้ในลักษณะต่างๆได้ใน ชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ 3 ประเด็นหลักดังนี้

1) ป่าชุมชนเป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้ โดยมีชุมชนเป็นฐาน เป็นการจัดการที่ต้องอาศัยพลังแห่งความสามัคคีของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นวิถีชีวิต วิถีปฏิบัติ และเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชน เพื่อช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความอุดมสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการ ฟื้นฟู ให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความมั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน

2) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มคนในภูมิภาค การรับวัฒนธรรมจากภายนอกและลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลทำให้ลักษณะการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะตน

3) กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตการบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของประชาชน และร่วมกัน เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิ วัฒนธรรม ประเพณีสภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) นโยบายเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในการดำเนินตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน

2) องค์กรส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนการสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้เชื่อมโยงชุดความรู้ที่เป็นองค์ความรู้เรื่องระบบนิเวศป่าชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตร่วมกับสถานศึกษาเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างรายได้จากป่าชุมชนสามารถนำวิถีชุมชนกับเรื่องของอัตลักษณ์ในพื้นที่รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชน

2) การบังคับใช้มาตรการของรัฐและชุมชน การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนจากคนนอกชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการในพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการหลักคิดของชุมชนในการสร้างเศรษฐกิจของชุมชนที่เข้มแข็งอันมีความเกี่ยวเนื่องกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

2) หลักการสร้างยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการป่าชุมชนอาลอ-โดนแบนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์เพื่อเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของป่าชุมชนที่มีต่อการดำเนินชีวิต

บรรณานุกรม

จิราภรณ์ คชเสนี. (2551). **มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐานข้อมูลป่าชุมชนอาลอ-โดนแบน. (2563). ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.

นันทพงศ์ ปุณซ์พันธ์. (2552). **ป่าชุมชนดีเด่น ปี 2552**. (ออนไลน์) <https://wow.in.th/4GfEU>. สืบค้นวันที่ 10 สิงหาคม 2563

ป่าชุมชนกับสังคมไทย. (ออนไลน์). แหล่งข้อมูล <https://www.recoftc.org/thailand> สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2563

สุรินทร์ อัมพร. (2554). ป่าชุมชน: เทคโนโลยีอำนาจ ควบคุมชุมชน ในเขตป่าขึ้นใหม่? กรณีศึกษาป่าชุมชนห้วยแก้ว

ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่. **วารสารสังคมวิทยามหาวิทยาลัย 30** (2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2554.